

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

FOGARASSY LÁSZLÓ

ÍTÉLET RAB ÁKOS ALEZREDES, VÖRÖS HADOSZTÁLYPARANCSNOK PERÉBEN

Rab Ákos 1878-ban született Debrecenben református családból, amely távoli rokonságban volt Zajzoni Rab István erdélyi íróval. Mint Stromfeld Aurél évfolyamtársa végezte el a Ludovika Akadémiát, utána pedig a magyar királyi honvédség hivatásos tisztje lett. Az első világháború kitörése után a nagyszebeni 23. honvéd gyalogezred századosaként indult el a hadszíntérre, ahonnan a háború végén alezredeként tért haza. Több kitüntetést kapott, nevével találkozni lehet első világháborús feldolgozásokban, habár zászlóaljparancsnoki beosztásnál tovább nem vitte. A Károlyi-féle néphadseregben nem teljesített szolgálatot, mert túl fáradtnak érezte magát ahhoz, hogy a Pogány-féle katonatanács hadseregüzlesztő politikája ellen hadakozzon. Amikor azonban a Tanácsköztársaság kikiáltása után értesült az emlékezetes Vix-féle jegyzékről és annak Károlyi Mihály által történt elutasításáról, azonnal szolgálattételre jelentkezett a Hadügyi Népbiztosságnál, annak a tudatában, hogy a háború ki fog újulni. Ekkor megbízást kapott a 23. hadosztály parancsnokságának átvételére, amely átalakult 6. vörös hadosztállyá. Hogy a Pogány-féle reformok következtében – a katonák maguk választották raj- és szakaszparancsnokaikat – milyen állapotok uralkodtak, arról a Hadügyi Népbiztosság hadművelési osztályának 1919. április 17–19. közti helyzetjelentései tanúskodnak. Így a 6. hadosztályparancsnokság a román offenzíva másnapján a következőket jelentette: „A hivatásos havidíjasaink (volt tiszték és altisztek) a legnagyobb odaadással és elszántsággal az utolsó pillanatig megállták helyüket, sokhelyt majdnem magukra hagyva, ezek közül sok sebesült, vagy a végkimerülésig kifáradt egyén, hogy ne essen román fogságba, főbelötte magát. A hadosztályparancsnokság jelenlegi tapasztalatai szerint a politikai megbízottak, akik a csapatnál vannak alkalmazásban, egyéni kvalitás (sic) hiányában nem felelnek meg annak a feladatnak, melyet ezen intézménnyel a hadügyi népbizottság elérni szándékozott. Fejetlenség, teljes katonai tájékoztatlanság és az a körülmény [miatt], hogy nem tudnak a katonák lelkületéhez hozzáférni, jelenleg ez az intézmény határozottan illuzórikus. Igen érezhető a harc előtti és alatti tevékenység végrehajtásában a raj- és szakaszparancsnokok hiányos, sokszor semmit érő katonai tudása és tekintélye, a biztosításra kirendelt szakaszok például nem jutnak el rendeltetési helyükre, mert a parancsnok nem tud térképet olvasni...”. A jelentések szerint a románok legyilkolják a foglyul ejtett magyar katonákat, a vörös csapatok teljes felbomlásban vonulnak vissza, a katonák az őket megállítani akaró parancsnokokat lelövésével fenyegetik. A csapatok közt kitört pánikot részben a román lakosság partizánharca is előidézte, amely a nemzetközi hadijog legelemibb szabályait sem respektálta. A hadosztályparancsnokság Makóról és Hódmezővásárhelyről a hadszíntérre akarta rendelni a 46. gyalogezred I. és II. zászlóalját. Itt a politikai megbízottak elkövették azt a hibát, hogy megszavaztatták a katonákat: teljesítik-e a parancsot. A többség nemmel szavazott. Hogy nem Rab

Ákos hadosztályparancsnokban volt a hiba, arról Münnich Ferencnek, a hadosztály politikai megbízottjának jelentése is tanúskodott. Kifejezetten meg volt vele elégedve.¹

A 6. hadosztályt teljesen csak a Tisza mögé megtörtént visszavonulás után sikerült rendbehozni, ekkor a magyar vörös hadsereg legjobb hadosztálya lett. Rab Ákos nevéhez fűződik Salgótarján felmentése, amelynek érdemét nemcsak Rákosi Mátyás, hanem Münnich Ferenc is méltatlanul magának vindikálta. Rab Ákos hadosztálya foglalta el Kassát is és a Hernád völgyében nyugat felé támadott, amikor parancsot kapott a harcok megszüntetésére és a visszavonulásra. Ekkor Rab hadosztálya élén Budapestre akart vonulni, hogy a tanácskormányt elkeresse, azonban Münnich közbelépésére leváltották és rendelkezési állományba helyezték. Kun Béla a kényes politikai helyzet miatt nem állította forradalmi törvényszék elé, Münnichet viszont kinevezték a gödöllői főhadiszállás politikai osztályának vezetőjévé, ahonnan azonban a kormányváltozás hírére idejében megszökött.

A Duna-Tisza között át szervezett 6. hadosztály gyalogsága a 33. aradi, a 46. csanád–csongrádi, a 101. békési és a 31. ezredből állott. Ez utóbbi legénysége aradi menekültekből, valamint a szikszói és gönci járásban sorozottakból került ki. A VI. rohamzászlóaljat aradi munkásokból és gyalogosított tiszamenti huszárokból állították fel; júliusban mint pótlás olvadt be a többi gyalogzászlóaljba. A tüzérség a Tiszántúlon a 101. arad–békési tüzérezredből állott, ehhez került az átszervezés folyamán a 69. budai tüzérezred és megalakult a 6. tüzérdandár-parancsnokság. A gyalogság a 46. és 101. dandárba volt összevonva. Június közepén a pozsonyi és csallóközi állományú XIII. vadászzászlóalj a 6. hadosztály kötelékében harcolt, ezt azonban júliusban az 1. hadosztályhoz helyezték. Lovassága egy századból állott.

Miután Rab Ákos a parancsnokság alól fölmentették, Siófokra távozott. Vajon internálták-e, vagy jószántából ment oda, a fennmaradt iratanyagból nem derül ki. Itt volt a II. vörös hadtest parancsnoksága is, amelynek politikai osztálya szemmel tarthatta. Somogyvári Gyula „És Mihály harcolt” c. regényes visszaemlékezésében nem említi, tehát a hadtest tisztjeivel közeli kapcsolata nem volt. 1919. augusztus 17-én értek be Siófokra a nemzeti hadsereg élei, amikor Kozma Miklós százados Stromfeld Aurél ezredessel együtt letartóztatta és Budapestre, a Margit körüli katonai fogházba szállíttatta.² Később szabadlábra helyezték, de a budapesti katonai körletparancsnokság ügyésze jogosulatlan toborzás, közcsendháborítás és hivatalos hatalommal való visszaélés büntette miatt vádat emelt ellene. A budapesti hadosztálybíróóság a vádakát nem találta bebizonyítottnak és Rab Ákos fölmentette. Ugyanez a bíróság Tombor Jenő alezredes pörében azt az elvi álláspontot fogadta el, hogy pusztán az a tény, hogy valaki a proletárdiktatúra alatt szabályosan ellátta szolgálatát, nem tekinthető büntetendő cselekménynek. Ezt természetesen Rab Ákos esetében is alkalmazták.

A budapesti hadosztálybíróóság irattára az 1944/45. évi ostrom alatt elpusztult. Megmaradt azonban Rab Ákos felmentő ítéletének másolata a Tabódy Zsolt ellen folyt per anyagának melléklete gyanánt³, amely most jelenik meg először. Közlésünk nem betűhív, mert a gépiró helyesírás hibáit kijavítottuk, régies írásmódját korrigáltuk (pl. „cz” helyett „c”-t írtunk), a rövidítéseket általában meghagytuk, csak a kommentárban oldjuk fel. Tehát: M. kir. = Magyar királyi, kbtk = katonai büntetőtörvénykönyv, kbp = katonai büntető-perrendtartás, hdm = hadidíszítmény, tart. = tartalékos.

1 Részletesen: Fogarassy L.: A 6. vörös hadosztály és a vezetői. In: *Palócföld*, 1989. 1. sz., 32. o.

2 Kozma Miklós: Az összeomlás, 1918–1919. Bp., 1934. 394–395. o.

3 Hadtörténelmi Levéltár, Budapest, VKF Tabódy Zsolt ny. ezredes pörének iratai, 375. sz. ügyirat.

A Magyar Állam nevében!

A m. kir. budapesti hadosztálybíróság, mint ítélőbíróság, a Rab Ákos alezredes ellen jogosulatlan toborzás, közcsendháborítás és hivatalos hatalommal való visszaélés büntette miatt a m. kir. budapesti körletparancsnok ügyésze által emelt vád felett Brokes István ezredes elnöklése alatt, dr. Apáthy Jenő hadbíró őrnagy tárgyalásvezetőnek, Szondy Imre tart. hadnagy jegyzőkönyvvezetőnek, Donnovitz Tibor hadbíró százados vádlónak részvétele mellett, a szabadlábbon levő vádlottnak és dr. Darvai János ügyvéd védőnek jelenlétében, Budapesten 1920. évi december hó 10, 11, 13. és 14. napján megtartott főtárgyalás alapján következően

í t é l t :

R A B Á K O S – született Debrecenben, ugyanoda való illetőségű, 42 éves, református, elvált, 23. (volt honvéd) gyalogezredbeli, jelenleg a budapesti katonai városparancsnokság állományához tartozó alezredes, a III. osztályú vaskorona rend, a III. oszt. katonai érdemkereszt, a bronz katonai érdemérem – mindannyi a hadidíszítménnyel és kardokkal – a Károly csapatkereszt, a jubileumi emlékérem és emlékkereszt tulajdonosa – budapesti lakost

a Katonai Büntetőtörvénykönyv 300 §. 1. pontjába ütköző jogosulatlan toborzás, a Kbtk 380 §-ba ütköző hivatalos hatalommal való visszaélés és a Kbtk. 341 §-ba ütköző közcsendháborítás büntettének vádja alól, amelyekben azáltal vált volna bűnössé, hogy:

1. 1919. március és április havában belföldön a magyar állam hadseregéhez tartozó tiszteket a magyar állam ellen lázadó kommunista párt fegyveres szolgálatára toborzott,

2. mert 1919 júniusában Vida nevű alárendeltje felett való szolgálati hatalmával visszaélt akként, hogy nevezettet báró Solymossy Jenő kisterenyei földbirtokos tulajdonát tevő bútorzati tárgyak (két sodronybetétes ágy, két párna, két paplan, négy asztal, négy szék, négy gyertyatartó, két lámpa és egy utazóköszár) elvételére utasította abból a célból, hogy a bútorzati tárgyakkal a lakásául szolgáló vasúti kocsit berendezhesse, – ami véghez vitetvén, báró Solymossy Jenőnek kárt okozott,–

3. mert 1919 márciusától júliusáig eltelt időben, mint a VI. Vörös hadosztály parancsnoka több alkalommal több ember előtt a magyar állam törvényes kormányformája ellen megvetésre ingerelt,–

és pedig az első két vád alól, a Katonai büntető perrendtartás 306 §. 2., – a harmadik vád alól pedig a Kbp. 306 §. 4. pontja alapján – tényálladék hiányában – felmenti. –

I n d o k o k :

Vádlott az októberi forradalom után, a harctérről hazakerülve, 1919 március közepéig, semmiféle szolgálatot nem teljesített. Vallomása szerint azért, mert tapasztalta, hogy a bevezetett új intézmények mind a hadsereg felbomlasztását célozzák és ebben nem akart résztvenni. –

A Vyx-féle jegyzék hatása alatt – látva, hogy az ország megmozdult, a közvélemény annak elfogadása ellen nyilatkozik – felment a Hadügyminisztériumba, Tombor vezérkari testületi alezredeshez. Kérdést intézett hozzá, nincs-e reá szükség. Vádlott ugyan azt vitatta, hogy véletlenül járt a hadügyminisztériumban. A haditörvényszék azonban Stromfeld Aurél vallomása alapján – tényként azt vette megállapítottnak, hogy vádlott szándékosan járt fenn a minisztériumban, hogy valamelyes beosztást nyerjen.

Tombor alezredes közölte Stromfelddel, ki akkor főcsoportfőnök volt, hogy vádlott nála járt, kérdezte, van-e reá szükség. Stromfeld, ki vádlott katonai erényeit jól ismerte, kapott az alkalmon. Azonnal magához kérette, tájékoztatta a katonai helyzetről és megbízta a 23. hadosztály parancsnokságával, mely később a 6. vörös hadosztály elnevezését nyerte.

Midőn vádlott a hadosztály parancsnokságát átvette, a csapat bomladozóban volt. Vádlott a további züllésnek útját állja. Megszüntette a bizalmi rendszert, a parancsnokválasztást és visszaállította a tisztek fegyelmi fenytő jogát.

Mindezek dacára a hadosztály a megújuló román támadások elől, kényszerülve volt visszavonulni. A visszaözlönl csapatokat csak Nagykorös környékén sikerült megállítani. Ott kezdődött meg a tulajdonképpeni szervező munka, melynek befejeztével a hadosztályból egy harc képes csapat lett.

A legénységet, miként ezt Csillag Viktor alezredes, Pintér Ferenc és Kerekes Jenő százados előadta, a helyi direktóriumok toborozták és vonultatták be. Vádlottnak abban mi része sem volt. Ő a már bevonult legénység felett rendelkezett csak, azt szervezte meg és azzal töltötte ki a kereteket.

Nagykorösről a hadosztály Salgótarján visszafoglalására lett kirendelve. Ennek megtörténte után pedig Kisterenyénél vetették újból harcba. Sikeres harcok után a hadosztály a harcokban kimerült 1. hadosztály felváltására Miskolcra lett irányítva. Innen kezdődött meg a tulajdonképpeni felvidéki offenzíva, mely Kassa bevételével végződött.

A Nagykorösről elinduló hadosztálytörzs Kassa bevételéig, sőt a visszavonulás alatt is, vasúti kocskiban lakott.

Vádlott utasította a hadosztály-hadbiztoságot, hogy az üres marhaszállító-kocsik bebútorozásához szükséges bútordarabokat szerezzze be. Midőn azonban a hadtest-, illetőleg hadseregarancsnokságtól ismételtlen hiába kértek bútorokat, vádlott parancsot adott, hogy azokat vásárolják be.

A hadbiztoság – Kisterenyén – a községi direktóriumhoz fordult az igényléssel, mely a bútorokat a báró Solymosy féle kastélyból ki is ulta. Egyben megállapította azok árát is.

A direktórium kiutalta bútorokat a hadosztályhoz beosztott Vidor (sic) nevű politikai megbízott vette át. Ez alkalommal azonban a kastélyból nemcsak a kiutalt és a rendelkező részben felsorolt bútorokat vitte el, hanem még több ruházati cikket is vitt el, önhatalmúlag, saját használatára.⁴

Br. Solymosy titkára, Hiesz Ferenc, az elvitt bútorokat 20 000 koronára értékelte és erről az összegről szóló számlát a hadosztály-hadbiztosághoz be is nyújtotta. Miután azonban ennek csak 2000 koronáig volt kiutalványozási joga, a számlát a hadtestparancsnoksághoz terjesztette fel. Végeredményben a számla, valószínűleg a közbejött események, a vörös hadsereg összeroppanása következtében, kifizetve nem lett.

A Salgótarjánért vívott harcok alatt történt, hogy a vádlotthoz egy terrorcsapatot osztottak be. Ő a terrorcsapatot a legelső harcvonalba küldte. Midőn azonban a terror-fiúk ott felmondták a szolgálatot, az első ágyúlövésre megszaladtak, körülfogatta, lefegyvereztette őket, sőt még bőrkabátjukat is lehúzatta róluk és így kísértette be a társaságot Gödöllőre.⁵

Ugyancsak leszereltetett egy másik terrorkülönítményt is, mely az iglói géppuskásokat akarta ellenforradalmárság gyanúja miatt leszereltetni és visszaadva az iglóiaknak felszerelésüket, saját hadosztályánál alkalmazta őket.⁶

Kassa elfoglalása után a hadosztályhoz egy aranyóra érkezett „a derék parancsnokoknak” gravírozással. Miután a parancsnokok közül az órára igényt senki sem tartott, az vádlottnál maradt. Később az órát – állítása szerint – elhajította. (A hadbírótság ebben joggal kételkedett.) Annakidején meggyőződést szerzett azonban arról, hogy az óra Budapesten vétetett 1800 koronáért és a vételára ki is volt fizetve.

A jogosulatlan toborzás és hivatalos hatalommal való visszaélés büntetteinek vádját az ügyész, a fő tárgyaláson kialakult és fentebb ismertetett kihallgatáshoz képest, beigazoltak nem találta. Ezért – a vádat elejtve, vádlottat ezen két vád alól, a rendelkező részben foglaltakhoz képest, fel kellett menteni.

A közcsendháborítás büntetteinek vádját az ügyész azonban fenntartotta és vádlottnak abban való bűnösségét főként a következő – szerinte bebizonyított – tényekre alapította:

Vádlott Nagykorösön, 1919. május 2-án, midőn a diktatúra inogni látszott, Páldy László tartalékos főhadnagynak azon nyilatkozatára: „Hála Istennek, hogy végre a mi ezeréves szent szününk diadalmaskodik” – azt válaszolta: „Mit, szent szün, mi az? Engem háromszínű ronggyal többé elbolondítani nem lehet, én világproletár vagyok, internacionalista; haza nincs, nekem ott van a hazám, ahol jobban boldogulok.”

4 Vidor – helyesen Vida – politikai megbízott személyes túlkapasáért Rab Ákos természetesen nem volt felelős.

5 A Cserny-különítmény egy részlegéről van szó. L.: *Böhm Vilmos*: Két forradalom tüzeiben. Wien, 1923. 380–381. o.

6 Az iglói géppuskás tanfolyam – egy század erőben – nemzeti színű zászló alatt vonult be Hatvanba. Ez volt az ellenforradalmi provokáció.

Midőn a hadosztály Kassára bevonulóban volt, 1919. június hó 7-én,⁷ a hadosztálytörzs tisztjei előtt, midőn afölött tanácskoztak, mi lesz, ha Kassa lakossága a csapattesteket nemzeti színű zászlódísszel fogadja, vádlott akképp nyilatkozott: „Mit, hát le fogjuk tépni azt a rongyot.”

Majd Kassa elfoglalásának délutánján a napi megbeszélés során a hadosztálytörzs tisztjei előtt azt hangoztatta: „Látják, elvtársak, ez mind a vörös eredménye. Hagyjanak hát fel azzal a piros-fehér-zöld hóborttal.”

Végül Kassán, midőn szöbakerült, hogy az entente parancsára vissza kell vonulni, többeknek ama kérdésére, hogy mi lesz a hadosztály új szerepe, vádlott azt válaszolta, hogy a Dunántúltra fog menni a hadosztály és ott ő élvezettel fogja akasztani a huszártiszteket, így vetve véget az ellenforradalomnak.

Kétségtelen, hogy vádlottnak fentebb már ismertetett kénykedése, a terhére rótt négy nyilatkozatával kapcsolatban, a vádbeli, sőt esetleg még súlyosabban minősülő büntetendő cselekmény tényálladáki alkotó elemeit kimerítené. Azonban a haditörvényszék azt, hogy vádlott ezen nyilatkozatokat tényleg megtette volna, az utolsó előtti kivételével – bebizonyítottak nem találta.

A 6. vörös hadosztály törzséhez tartozó majd minden tiszt a főtárgyaláson ki lett hallgatva, sőt kihallgattatott még több olyan tiszt is, kik bár nem tartoztak a törzshöz, de vádlottal, egy és más ügyből kifolyólag, közelebbi, vagy gyakoribb érintkezésben állottak.

Az akképp kihallgatott mintegy 26 tiszt közül egy sem akadt, aki a Nagykőrösön állítólag elhangzott első és a Kassán elhangzott utolsó nyilatkozatot hallotta volna.

A kettő tekintetében a vád egyedül Páldy László – állítólagos volt főhadnagy – írásbeli feljelentésén alapult. Nevezett azonban feltalálható és a főtárgyaláson kihallgatható nem volt. A H. M.⁸ értesítése szerint nevezett a nemzeti hadsereg tisztí nyilvántartásában elő sem fordult.

Kerekes százados Páldyt ismerte. Rovott múltú megbízhatatlan embernek jellemezte, akit – miként erről hivatalosan is meggyőződést szerzett – a háború előtt a váci fegyintézetből, hol mint tisztviselő volt alkalmazva, sikkasztás és természetellenes fajtalanzkodás miatt bűnvádi eljárás indulván meg ellene – elbocsátották.

Bengyel százados, a hadosztály volt vezérkari főnöke – Páldyt ugyanúgy jellemezte. Előadta, hogy Páldyt egy őrmester felpofozta és emiatt büntetésből el is távolították a hadosztálytól.⁹ Csillag alezredes arra is emlékezett, hogy Páldy haraggal vált meg a hadosztálytól.

Így tehát a szóban forgó nyilatkozat elhangzására Páldy László egyedülálló írásbeli feljelentését bizonyítékul elfogadni nem lehetett.

A második – Kassa elfoglalása előtt tett nyilatkozatra vonatkozólag, a haditörvényszék Bengyel, Pintér századosok és Csillag alezredes vallomásaiból azt a meggyőződést merítette, hogy a kérdéses nyilatkozat nem úgy hangzott el, amint ahogy azt a fentemlített módon, Páldy László feljelentésében állította.

A bevonulás előtt a tiszték tényleg tanakodtak azon, mi fog történni, ha Kassa nemzetiszín lobogó-díszben várja a vörös csapatokat. Erre vádlott közbeszólt: „Hát le fogják tépni” – t. i. a bevonuló csapatok – a nemzetiszín zászlókat. Vádlott tehát nem szándékának, hanem balsejtelmének adott – jövődőlésszerűen – kifejezést akkor, midőn azt mondotta, hogy a kommunista eszméktől áthatott és még ki nem jözanodott legénység a nemzetiszín zászlókat le fogja tépni.

Ami pedig az inkriminált harmadik nyilatkozatát illeti, annak szó szerinti elhangzását, noha azt az összes kihallgatottak közül egyedül Horváth Olivér hadbíró százados vallotta, a haditörvényszék ténylegként mégis elfogadta.

Említett tanú szerint, a Kassa előtti harcok alatt, Forró-Encsen, midőn a tiszték parancskiadásra vádlott vasúti kocsjában összegyűltek, beszéde folyamán következőket mondotta: „Látják, elvtársak, ez mind a vörös színnek köszönhetjük, hagyjanak hát fel azzal a piros-fehér-zöld hóborttal.”

Habár a haditörvényszéki tényként meg is állapította az idézett nyilatkozat elhangzását, a bűnösség kérdésének eldöntése végett vizsgálnia kellett azonban azt is, minő célzat vezette vádlottat nyilatkozatánál, és hogy alkalmas volt-e az adott körülmények között a nyilatkozat arra, hogy ezáltal a vádbeli cselekmény elkövettségét.

A kihallgatott sok tiszt közül mindegyik, ki vádlottat közelebről ismerte, őt kifejezetten a nacionalista irányzat hívének vallotta, ki harcolt azért, hogy az országot az ellenséges megszállás alól felszabadítsa. A politikával keveset törődött és jó ideig épp oly kevésé volt tudomása – a folytonos harcok és a

7 Az ítélet a főljelentő által megadott téves dátumot vette át. A 6. hadosztály ugyanis 1919. június 6-án vonult be Kassára.

8 Értsd: Honvédelmi Minisztérium; az adott időben még Hadügyminisztérium.

9 Erre nyilvánvalóan a főljelentő homoszexuális kísérlete szolgáltatott okot.

hadosztály elszigeteltsége folytán – a diktatúra céljából, eszközeiről és eseményeiről, mint a többieknek, kik szintén csak az ország felszabadítása érdekében dolgoztak. Erre vall vádlottnak egy – Koricsányszky százados hadbiztos által előadott nyilatkozata is, mit Kassán hallott tőle, hogy „mi vagyunk a második honfoglalók”. Ugyanezt hangoztatta, Kemény főhadnagy vallomása szerint, Kassa elfoglalása előtt is, a nagyidai csata alkalmával: „Ha a csatát megnyerjük, mi vagyunk a második honfoglalók.”

A diktatúra főtámaszait, a hozzá irányított terrorcsapatokat vádlott, mint már említve volt, ártalmatlanná tette, leszerelte. Midőn pedig a kiábrándulás elkövetkezett és látta, hogy az ország felszabadítása csak ürügy volt a jóhiszemű tömeg mozgósítására, a hadosztály tisztjei által szervezett ellenforradalmi mozgalmak mellé szegődött és ez irányban magát – veszedelmekkel nem törődve – nagyon exponálta.

Így például, midőn a 101. vörös tüzezred tisztikarát ellenforradalmárság gyanúja miatt letartóztatták, vádlott Gödöllőre sietett, Böhmtől teljes nyomatékkkal követelte azonnali szabadonbocsátásukat. A vita hevében, miként ezt Julier vkt. alezredek magától Böhmtől hallotta, annyira elragadtatta magát, hogy a jelenlevő politikai megbízott revolvert fogott a vádlottra.¹⁰

Vádlottól indult ki az a mozgalom, mely a nemzeti színű zászló kitűzését – így a nacionalista alapra helyezkedést célozta. Szándékában állott hadosztályával Budapest ellen vonulni és a diktatúrát letörni. Stromfeld azonban – vallomása szerint – leintette, mert még túl korainak találta azt.

Így tehát a haditörvényszék azt találta, hogy vádlott nyilatkozatával a törvényes államforma vagy közigazgatás ellen ingerelni semmi esetre sem akarhatott.

Horváth hadbíró százados vallomása szerint a parancs kiadásánál a politikai megbízottak is jelen voltak. Közelfekvő tehát, hogy az akkor már szintén gyanús vádlott ezen nyilatkozatával az ellene táplált gyanút akarta csak eloszlatni, hogy annál szabadabban és sikeresebben dolgozhasson az ellenforradalom érdekében.

De különben is, a tisztiek, miként azt Horváth hadbíró százados is kiemelte, vádlott nyilatkozatát nem is vették komolyan. Így az a kormányforma elleni ingerlésre alkalmas nem volt.

A haditörvényszék a kihallgatott tanúk vallomásaiból azon meggyőződést merítette, hogy vádlott cselekedeteivel, látszólag, bár a diktatúra szolgálatában állott, lényegileg és valójában azonban nacionalista célokért küzdött és azok érdekében vállalt szolgálatot. Elfogadta vádlott azon védekezését, mit egész szereplésének indokolására felhozott, hogy „a haza határai maradandók, de a politikai irány máról holnapra változhatnak.” Első teendő tehát az integritást biztosítani, majd azután lehet szó a politikáról. Midőn pedig Litta, hogy ily irányban nem működhetik, habozás nélkül szegődött az ellenforradalom szolgálatába, igyekezve az uralkodó rezsimet megbuktatni, vagyis a régi törvényes kormányformát és közigazgatást visszaállítani.

Főris őrnagy, a 6. vörösezred parancsnoka¹¹ hallotta vádlott nem egy beszédét, mit a legénységnek tartott. Ezek a beszédek annyira hazafias szellemtől áthatottak voltak, hogy tanú feltette vádlottat, nehogy baja történjenek azok miatt. Már pedig – ha valaki a törvényes kormányforma és közigazgatás elleni gyűlölségre vagy megvetésre akar ingerelni, úgy bizonyára nem egy szűkebb, ismerős tiszt társaság előtt kísérli azt meg, hol tisztában lehet a kísérlet eredménytelenségéről, hanem a legénység előtt, ahol minden kilátása meglehetősen arra, hogy beszédének eredménye is leend.

Mindenzen megfontolások alapján a haditörvényszék sem a vádbeli, sem más egyéb büntetőcselekmény tényálladékát megállapíthatónak nem találván, vádlottat a közszendháborítás vádjára alól is felmentette.

Hogy vádlott mindazonáltal az aranyóra megtartásával és bebizonyítottan vett kijelentésével, melyek miatt büntetőbírói úton felelősségrevonhatóknak őt a haditörvényszék nem is tartotta, a tiszt állás becsületét nem-e veszélyeztette, vagy sértette meg, az egy oly kérdés, mely nem büntetőbírói, hanem becsületügyi eljárás során intézendő el.

A főtárgyaláson elhangzott indítványok fölötti határozathozatalnál a haditörvényszéket a következő szempontok vezérelték:

Védőnek azon indítványát, hogy a váci fegyintézetből Páldy László ügyére vonatkozó iratok beszerzessenek, elutasította, mert nevezett előéletét, szavahihetőségének elbírálása szempontjából Bengyel szds., de főként Kerekes szds. vallomása alapján kellőképpen megvilágítottan találta, így a főtárgyalás elnapolása indokolatlan lett volna.

10 Münnich Ferenc tart. főhadnagy. Emlékirataiban elhallgatja, hogy ha 1919. augusztus 2-án meg nem szövik, ezért hadbíroság előtt felelt volna.

11 Gépelési hiba: Főris őrnagy a szegedi 46. gyalogezred parancsnoka volt. A 6. gyalogezred, amely budapesti munkásokból állott, soha nem tartozott a 6. hadosztály kötelékébe, hanem a 4. hadosztályéba.

Bengyel százados megesketését védő indítványozta, vádló ellenezte. A haditörvényszék tanút nem eskette meg, mert a nyomozó eljárás során tett vallomása igen lényeges ténykörülményekre nézve homlokegyenest ellentétben állott a főtárgyalás során tett vallomásával. Így vallomása aggálytalannak tekinthető nem volt, annyival is kevésbé, mert az ellentéteket két vallomása között elfogadhatóan megindokolni nem tudta. (Katonai büntető-perrendtartás 200 § 6. pont.)

Budapest, 1920. december hó 14-én.

Dr. Apáthy Jenő hadbíró őrnagy s. k.
tárgyalásvezető

Szondy Imre tart. hdgy s. k.
jegyzőkönyvvezető.

Mivel Rab Ákos pörének összes többi iratai elvesztek, tőle pedig 1925-ben bekövetkezett halála után följegyzések nem maradtak hátra, nem fogjuk megtudni, mi készítette rá, hogy a tanácskormány eltávolítására irányuló tervébe Münnichet is belevonja, akiről pedig jól tudhatta, hogy Kun Béla fanatikus híve és görcsösen ellenzi a nemzeti színű hadijelvények bevezetését. Utóbbira jellemző, hogy amikor 1945-ben hazatért a szovjetunióbeli emigrációjából, mint rendőrtábornok, buzgón kerestette egykori parancsnokát.¹² Éppen úgy nem találkozhatott már vele, mint vezérkari főnökével, aki a II. világháború alatt mint vezérezredes és tárca nélküli miniszter halt meg Győrffy-Bengyel Sándor néven.

12 Néhai Péter József (özvegy Stromfeld Aurélné gondozója) 1962-ben tett szóbeli közlése.

A „Palócföld” szerkesztősége 1989 elején politikai megfontolásból nem tette közzé azt a tényanyagot, amellyel kapcsolatban a Hadtörténelmi Levéltár TI HÜNB 5. osztályának irataira hivatkoztam, ezért a Rab Ákos elleni ítélet jobb megvilágítása végett a bevezetésben tettem közzé. (Az 1919. április 17–19. közti helyzetjelentések.) Ezekben van szó a 8. páncélvonat hősiességéről Bonca közelében. – Az 1. sz. jegyzetben említett tanulmányomban megírtam, hogy Kassán a nemzeti színű zászlókat Cséri Sándor politikai megbízott parancsára és nem a vörös katonák követelésére vonták be. Intenciót csak Münnichtől kaphatott.